

ВПЛИВ РИНКОВОЇ СТРУКТУРИ НА ПОКАЗНИКИ ПРИБУТКОВОСТІ ТА ВИТРАТНОСТІ БАНКІВ

В умовах ринку забезпечення ефективної діяльності банку потребує адекватної взаємодії з зовнішнім середовищем, основною умовою якої виступає якісний банківський менеджмент. Зовнішні фактори діяльності банку в довгостроковому періоді можуть бути частково керованими внаслідок обґрунтованих стратегічних управлінських рішень стосовно адаптації функціонування банку до зовнішніх умов. Виявлення взаємозв'язку між структурою ринку та банківською ефективністю ґрунтується на парадигмі «структура-поведінка-результат» як методологічної основи дослідження проблем ринкової влади та конкурентних умов на ринку, розробленої в середині ХХ ст. гарвардськими економістами Мейсоном і Бейном.

Відповідно до парадигми існує прямий зв'язок між ринковою концентрацією та рівнем конкуренції, внаслідок чого високо конкурентний ринок дозволяє банкам досягати високі рівні прибутку за рахунок ринкової влади. Водночас ринкова влада, як правило, негативно впливає на управління банківськими витратами – в умовах володіння ринковою силою банки нерационально використовують ресурси.

З метою перевірки гіпотези в умовах банківської системи України дослідимо взаємозв'язок між показниками концентрації на основних сегментах ринку банківських послуг та деякими показниками ефективності, а саме прибутковості та витратності.

В якості показників концентрації ринку виступають:

1) індекс концентрації – розраховується як сума ринкових часток 10 банків України та враховує вплив найбільших учасників ринку;

2) індекс Херфіндаля-Хіршмана – розраховується як сума квадратів ринкових часток всіх банків України та враховує вплив всіх учасників ринку;

3) індекс Холла-Тайдмана – розраховується на основі співставлення рангу банків та частки на ринку, і враховує вплив малих та середніх за часткою учасників ринку.

Узагальнюючим показником прибутковості діяльності банку вважається рентабельність капіталу (ROE-return on equity) як індикатору доходності акціонерів, в той час як рентабельність активів (ROA-return on assets) відображає ефективність внутрішньої політики менеджменту банку. З позиції витратності діяльності банків найбільш оптимальним, на наш погляд, є коефіцієнт співвідношення операційних витрат та операційних доходів або коефіцієнт дієздатності (CIR – cost/income ratio), який характеризує операційну ефективність банку за критерієм оптимальності ведення бізнесу.

За результатами дослідження були отримані наступні емпіричні дані (табл.1).

Табл. 1. Вплив концентрації на ринку на деякі показники діяльності українських банків

Показник концентрації	Сегмент ринку	Ступінь кореляційного зв'язку		
		ROA	ROE	CIR
Індекс концентрації 10 найбільших банків	Активи	-0,7297	-0,7408	+0,7763
	Депозити	0,1249	0,1284	-0,1227
	Кредити	-0,8978	-0,9021	0,9147
Індекс Херфіндаля-Хіршмана	Активи	-0,3691	-0,3748	0,4207
	Депозити	0,2871	0,2846	-0,2593
	Кредити	-0,8654	-0,8625	-0,8832
Індекс Холла-Тайдмана	Активи	-0,2667	-0,2839	0,3459
	Депозити	0,1608	0,1698	-0,1611
	Кредити	-0,8967	-0,8969	0,8709

На основі даних можна сформулювати наступні висновки:

1. Суттєвий вплив рівня концентрації на показники прибутковості та витратності простежується саме на сегменті активних операцій банків, зокрема кредитному ринку, при одночасній відсутності взаємозв'язку на ресурсному сегменті. Пояснюється даний факт балансовою структурою банків України, а саме незначною часткою депозитних ресурсів та активною кредитною політикою протягом останніх років.

2. Дані, що визначають характер впливу концентрації на кредитному ринку на діяльність банку, підтверджують гіпотезу стосовно негативного впливу значної ринкової концентрації на управління банківськими витратами (зростання рівня концентрації → зростання коефіцієнту дієдатності → зниження рівня управління витратами банку), що пов'язано з відсутністю економії від масштабу діяльності та неефективною системою фінансового менеджменту.

3. Негативна кореляція між ступінню концентрації та показниками прибутковості обумовлений зазначеним вище фактором – неефективністю управління витратами, що, в свою чергу, призводить до зниження показників рентабельності активів та капіталу.

Таким чином, незважаючи на суттєвість ринкової структури, а саме рівня концентрації як фактору ефективної діяльності банків, першочерговою умовою останньої виступає якість банківського менеджменту, раціональність здійснення банківської діяльності з позиції витратності. З урахуванням сучасних кризових тенденцій в банківській діяльності критерій мінімізації банківських витрат повинен розглядатися в якості пріоритетного з точки зору виживання і розвитку банків та досягнення конкурентоспроможності на ринку банківських послуг.